

РЕШЕТАРОВО ПОПУЊАВАЊЕ ПОСВЕТЕ „ГОРСКОГА ВИЈЕНЦА“

(Саопштено на седници Института за проучавање књижевности САН 17 септембра 1951 год.)]

Загонетка празних места у посвети **Горскога вијенца** има своју малу прошлост. Објављивањем преписа са кога је извршено штампање посвете,¹ она је по свој прилици решена. То увелико потврђује и раније уверавање Вука Врчевића да му је сам Његош причао како је празна места обележио тачкицама под утицајем Симе Милутиновића да означи „почивателни дух... поете“ у тренутку прибирања мисли и да ту цензура није брисала ништа,² што значи да на испуштеним местима нису имале да дођу никакве мисли, па ни оне о кнезу Милошу, и да тачкице означавају само песников одмор док није нашао мисли које је после њих изразио. Ако је тако (а изненађења још увек нису искључена), онда су сва она довијања око попуњавања посвете била сувишна и данас су занимљива уколико су везана за позната научна или књижевна имена и што показују како се више од осамдесет година решавала једна Његошева загонетка. У том се послу више него ико истакао заслужни издавач и коментатор **Горскога вијенца** Милан Решетар, на кога се овом приликом враћамо поводом његовог рукописног примерка V издања **Горскога вијенца**, који је својина наше Народне библиотеке и у коме се налазе извесне мање непознате појединости које није без занимљивости објавити. Рукопис садржи цео Решетаров објављени предговор V издања, док је текст **Вијенца** Решетар попунио и исправио на једном примерку издања **Вијенца** од 1892 год. Ту је у посвету уметнуо њену допуну од Ј. Берсе.

Решетар је веровао да су се испуштена места односила на кнеза Милоша као потајнога Карађорђевог убицу, па је у том смислу још у свом I издању **Вијенца** празна места попунио у прози, а Ј. Берса је према њима направио стихове. Решетар је мислио да ту Берсину допуну донесе још 1890 у свом првом издању **Вијенца**, али је од намере одустао услед неких добрих савета „да се не смије дирати у оно што је владика оставио“.³ Касније је ту допуну хтео да објави 1909 год. у свом V издању **Вијенца**. Међутим, кад се у јавности о томе дознало, београдско **Видело** и црногорски **Цетињски вјесник** ружно су оклеветали Решетара, Берсу и издавача С. Б. Цвијановића да допуну доносе у политичке сврхе и на рачун диспозиционога фонда српске владе. Пре него се овај напад појавио Решетар је у рукопису овако стилизовао своју одлуку о доношењу посвете: „Сада то пак чиним, јер се тиме нипошто не дира у владичин посао, а свака-

¹ **Д-р Перо Шоћ**, Посвета „Горскога вијенца“, Зборник радова Института за проучавање књижевности САН, књ. X, стр. 317-325.

² Књиге Матице српске, бр. 46, стр. 139.

³ Босанска вила, 1914, бр. 8, стр. 117.

ко, да се види шта није владичино, попуњена су мјеста наштампана положеним (курсивним) словима. Напомињем пак изрјеком да је Берса посвету попунио још 1890, да не би ко помислио да су стихови 53-58 написани послје биоградских догађаја од г. 1903⁴. Ову категоричку изјаву о доношењу допуне Решетар је у рукопису прецртао, па место ње написао ову коју је и објавио: „За ово сам се издање пак био сканио да то учиним, него кад је тако попуњена посвета била већ сложена, обазнах од поуздане стране да кнез Никола на Цетињу има посвету потпуну, како се је наша послје смрти пјесникове у његовој оставини. Ја зато остављам посвету онако сакату, каква је у првоме издању у нади да ће на Цетињу штампати што прије барем ту потпуну посвету“.

Сасвим можемо веровати Решетару да га је вест о аутентичној посвети задржала од издавања допуне, али је на ту његову одлуку, изгледа, утицао и онај неправедни напад у новинама на њега. То се прилично види из ових његових такође прецртаних речи, које долазе као наставак оним малочас прецртаним, а које се односе на нападе **Видела** и **Цетињског вјесника: „Додатак**. Ово сам био већ⁴ о попуни написао прије него ли су биоградско“, што је заменио овако: „Због ове допуне биоградско **Видело**...“ из чега излази да је напад новина као узрок необјављивања допуне изоставио. На напад је с разлогом одговорио веома оштро, али допуна није донио.

Како се допуна на Цетињу није појавила ни после ове галаме⁵, Решетар се одлучио да је објави 1912 год. у VI издању **Горскога вијенца**. Посвета је са допуном била сложена, коментарисана и потпуно спремљена за објављивање, али је Решетар ни овога пута није донео, него је полутабака са њом извадио и заменио га новим, без допуне и без образложења зашто ју је био спремио за објављивање, управо зашто је овога пута одустао од објављивања, већ је само поновио оно раније да очекује објављивање аутентичне посвете на Цетињу. Овај ретки и занимљиви полутабака поклонио је Народној библиотеци д-р Војислав М. Јовановић и ми смо данас у могућности да видимо како је допуна имала да изгледа у **Вијенцу**. Најзад, како се допуна на Цетињу још увек није појављивала, Решетар је објави у **Босанској вили** за 1914 год. бр. 8, овога пута верујући да се неће „огријешити о спомен нашега великога пјесника“ ако допуна донесе онако како ју је Берса саставио и у толико пре што сматра да је он тај посао добро обавио. Допуну је донео без коментара. Одавде је касније прештампана у **Српском Косову**, 1926, бр. 20, **Прилозима за књижевност**, XI (1931), стр. 149-150 и **Републици**

⁴ После већ стоје прецртане речи кад о попуни.

⁵ Д. Д. Вуксан је по свој вероватноћи с правом изразио сумњу у постојање аутентичне Његошеве посвете на Цетињу, него да се ту радило о допуни посвете краља Николе, на коју га је вероватно потстакла Берсина допуна. Ову слабу и према Његошеву тексту нелогичну допуна краља Николе донео је Д. Вуксан у наведеном броју **Прилога**.

за 1947, бр. 94. Но, откако је М. Шевић у **Времену** од 28 октобра 1922 год. скренуо пажњу на Врчевићеву изјаву коју смо напред споменули, он у својим каснијим издањима **Вијенца** није више истицао да посвету доноси „сакату“, већ: „Ако је тако (јер се не може Врчевићу свака његова слијепост вјеровати), онда не треба тражити другог каквог тумача тим тачкицама у посвети **Горскога вијенца**“. Како знамо, време је у наше дане дало Врчевићу за право.

Сва побројана издања посвете са Берсином допуном слажу се са оном допуном која је имала да изађе у VI изд. **Горскога вијенца**, али се на више места не слажу са оним Решетаровим рукописним примерком. Откуд су настале те неједнакости у тексту? Да ли су оне Берсине или је то мењао Решетар? Ми то не знамо, али ћемо их донети, јер су по историјат Берсине посвете занимљиве.

Овде ћемо курсивом донети текст допуне према Решетаровом рукопису и навешћемо у примедби разлике отштампаног текста за VI издање **Горскога вијенца**, какав је изишао у **Босанској вили** и иначе.

*Ал' не позва Штамбол парка; Ђорђу конач да прескриже;
бој' се⁶ Туре да замахне — издајнички Срб се диже!
Србин оца свог убија! Ђорђе св'јетло сунце паде⁷,
на мртвога дивошника крвник Милош ногом сшаде.
Србин тако⁸ оца смакну што му ланце поразбио:
Дичног Грака Римљанина⁹ Римљанин је ударио.
Да! Витеза сустопице трагически конач прати!
Твојој глави би суђено за в'јенац се свој продати!
Пред шобом ће ойшши закон појустиши сионе своје¹⁰:
зар ће браниш вјековима да сјомиљу име твоје?¹¹
Докле српске буде земље, с пјесмом ће те дизаш вила:¹²
пјеваће се Леонида док узбуде Термопила!
Да! народна свијест никад преварила још се није:
Сјомен јосује Бранковића, Обилићу в'јенце вије.
Покољења дјела суде; што је чије, дају свјема:
на Борисе, Вукашине општа грми анатема.
Гадно име Пизоново не см'је каљат мјесецослов;
за Егиста управ сличи гром небесни, суд Орестов.
А Милоша због¹³ због недјела хоће сшрашна зајасш плаша:¹⁴*

⁶ неће.

⁷ па од подле братске руке Ђорђе, св'јетло сунце, паде.

⁸ свога

⁹ Место прецртаног Римљанина Гаја Грака.

^{10,12} За срамоту своју вјечну твој се крвник продат хтио,
па од њега своје лице сад окреће строга Клио.

Докле српске буде земље, хоће Ђорђа пјеват виле.

¹³ Место прецртаног за.

¹⁴ Због недјела, о Милоше, страшна ће те запаст плата.

хоће једном историја ззкуцаш̄ на швоја враша,
 пишаће ше: колико си ради срѣсшва крви лио?
 гдје су ране? шша си с Ђорђем, несрешниче, урадио?-
 Ђорђе мршвим санком сѣава и хероја земље крије,
 ал' историј'¹⁵ не смешају црне вране крвоије.
 Над свијетлим твојим гробом злоба грдна бљува тмуше,
 ал' небесну силну зраку што ћ' угасит твоје душе?
 плачне грдне помрчине могу л' оне свјетлост крити?
 свјетлости се оне крију,- оне ће је распалити.
 Плам ће вјечно животворни блистат Србу твоје зубље,
 све ће сјајниј' и чудесниј' у вјекове биват дубље.
 Ал' Милошу неће рака предубока никад биши;
 да их земљом Срб расѣрши, кости хоће пошражиши.
 Смркне ли се ошеш Србу, ошеш јунак ће изаћи,
 међу дјецом својом Срб'ја новогa ће Ђорђа наћи!
 Да! вишешко оно дебло знај, Милоше, није шруло,
 а Ђорђево дично сјеме јошше није изгинуло!
 Зна Душана родит Српка, зна дојити Обилиће;
 ал' хероје ка Пожарске, дивотнике и племиће,
 где Српкиње сада рађу! благородством српство дише!
 бежи, грдна клетво, с рода, завјет Срби испунише!

Решетар је дао и нешто коментара овој допуни.

У првом стиху допуне код **парка**: стари су Грци и Римљани веровали да **парке** одређују сваком човеку колико ће живети; биле су три: једна је прела конач живота, друга је одмерала, а трећа га је престрижала.

У седмом стиху код **Грака**: Тиберије Семпроније Грак (Tiberius Sempronius Gracchus, год. 167-133 пр. Х.) вођа демократске странке у Риму, би убијен од једнога својега колеге, када аристократи на њ навалише.

Мираш КИЋОВИЋ

КЊАЗ ДАНИЛО ЗАШТИТНИК АУСТРИСКИХ ПОДАНИКА

Познато је да је врло тешко падало Аустрији што је књаз Данило имао велик углед у сусједном Црногорском Приморју и Боки Которској, а када је тражио и излаз на море за Црну Гору, онда се не треба чудити што је намјесник Далмацији барон Мамула 4 фебруара 1858 године писао својој Влади: „На потпуно умирење моћи ће се тек онда рачунати, када кнез Данило не би више кућио на Цетињу“.¹⁾

Један докуменат који сам исписао из Цетињског архива лијепо илуструје ове присне везе књаза Данила са сусједним Црно-

¹⁵ ал' истор'ји.

¹⁾ Д-р Владан Ђорђевић: Црна Гора и Аустрија 1814—1894, Београд 1924. стр. 123; упор. и стр. 160.